

Asia: VN/26856/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölaki

Lausunnonantajan lausunto. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi ympäristöministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

Kiitämme mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä uudeksi alueidenkäyttölaki. Haluamme Suomen Vetylaakso ry:n nimissä tuoda esiin muutamia huomioita ja ehdotuksia, jotka voivat auttaa lain lopullisessa muotoilussa.

Suomen Vetylaakso ry:n tavoitteena on edistää uusiutuvan energian ja vetytalouden tuotantopotentiaalin taloudellisen hyödyntämisen edellytyksiä sekä niihin pohjautuvan liiketoiminnan kehittymistä itäisessä Suomessa. Tavoitteena on, että itäiseen Suomeen saadaan merkittäviä uusiutuvan energian ja vetytalouden investointeja ja että niiden ympärille muodostuu alihankinta- ja yhteistyöverkosto eli klusteri. Itäisestä Suomesta halutaan kasvattaa aidosti investointeja houkutteleva toimintaympäristö.

Kansallinen vetystrategia vie Suomea Euroopan johtavaksi vetytaloudeksi. Hallituksen vuonna 2023 tekemä periaatepäätös vie maamme johtavaksi vetytaloudeksi Euroopassa vuoteen 2035 mennessä. Tavoitteena on vähintään kymmenen prosentin osuus EU:n vihreän vedyn tuotannosta vuoteen 2030 mennessä. Puhdasta vetyä voidaan hyödyntää niilläkin aloilla, joilla suora sähköistäminen ei ole mahdollista, esimerkiksi teräs- ja kemikaaliteollisuudessa. Euroopan komissionkin tavoitteena on fossiilisten polttoaineiden polton ja raaka-aineiden käytön lopettaminen.

Suomella on hyvät edellytykset vetytalouden kehittymiselle erityisesti Euroopan mittakaavassa halvan sähkön, sähkön tuotannon skaalaamisen sekä muiden kilpailutekijöiden ansiosta. On siis tärkeää huolehtia vetytalouden toimintaedellytyksistä eikä alkaa heikentämään niitä ainakaan lainsäädännöllä. Nyt lukujen 8 ja 9 säännökset estävät heikentävät elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja toimivan kilpailun kehittymistä tilanteessa, jossa maamme tulisi ottaa mieluummin etunojaa markkinaosuuksista kilpailtaessa. Lakiesitys toimii osaltaan vastoin hallitusohjelman muita tavoitteita, mm. lisätä uusiutuvan sähkön tuotantoa ja siihen perustuvia teollisia investointeja.

Lakiluonnoksen osalta on huomioitavaa, että uusiutuvien energiamuotojen kuten tuuli- ja aurinkovoimahankkeiden ympäristövaikutuksista määrätään jo varsin yksityiskohtaisesti, niin kaavoituksessa, ympäristölaissa kuin YVA-prosessissa.

Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

-

Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

-

Kommentit luvusta 4 Maakuntakaava

Maakuntakaavan lentokorkeus nousee esityksessä nykyisestä. Maakuntakaavan rooli ollut hyvinkin ohjaava toistaiseksi kuntien suuntaan, nyt kuntien yleiskaavojen roolia korostetaan. Lakiluonnoksen mukaisesti kunnat voivat yhteisissä yleiskaavoissa poiketa maakuntakaavan sisällöistä. Tämä voi horjuttaa kaavoituksen ennustettavuutta ja luoda epävarmuutta investointiympäristöön. Luvussa 8 tuulivoiman osalta maakuntakaavan ohjaavuus muuttuu, jopa heikkenee ja luo uutta painetta kuntien suuntaan.

Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

-

Kommentit luvusta 6 Asemakaava

-

Kommentit luvusta 7 Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 8 Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Lakiesityksen esitys tuoda tuulivoimaloiden sijoittumiselle poikkeuksellisen suuri etäisyysvaade on erikoinen. Kahdeksankertainen tuulivoimalan kokonaiskorkeuteen suhteutettu sijoitusetäisyys poikkeaa kaikesta muusta lainvalmistelun logiikasta, koska sille ei ole olemassa perusteluja eikä se huomioi ns. normaalia vaikutusten arviointia. Etäisyyksien pidentäminen esityksen mukaisesti johtaa moninaisiin negatiivisiin vaikutuksiin, ei vain tuulivoiman rakentamisen, vaan koko puhtaan siirtymän investointien osalta.

Maakuntakaavan logiikka toimii niin, että tuulivoimaloille pyritään löytämään sopivia sijoittamiskohteita, mutta nämä eivät aina edes ole alueita, joihin lopulliset investoinnit kohdistuisivat. Kussakin maakunnassa on omat toimintaedellytykset ja kaavoittamisen kulttuuri, joten lain esityksillä ei olisi nähtävissä positiivisia vaikutuksia tuulivoiman rakentamisen edistämiseksi. Vaikka etäisyysvaade ei koske maakuntakaavan alaisia tuulivoimapuistoja, se voi

muuttaa kuntien toimintakulttuuria ja sääntöä ryhdyttäisiin noudattamaan, jolloin tuulivoima-alueiden määrä vähentyisi edelleen.

Niin FCG:n (Ympäristöministeriön tilaamana) kuin LUT-yliopiston selvitysten mukaan tuulivoimaloiden etäisyyksien kasvattaminen vaikuttaa radikaalisti mahdollisuuksiin rakentaa niitä. FCG:n raportin mukaan jo 1,5 kilometrin vähimmäisetäisyys aiheuttaisi merkittäviä rajoitteita uusille tuulivoimahankkeille. Selvityksen mukaan puhtaan teollisuuden vaatima sähkön lisäystarve ei vaaranna, mikäli etäisyydeksi asetetaan 800–1000 metriä. Tätä pidempi etäisyys rajoittaisi tuulivoimarakentamista tavalla, joka vaarantaa sähköntuotannon lisäämisen. Erityisen suuret vaikutukset etäisyyksien lisäämisellä on tuulivoimatuotannon osalta eteläisessä ja suurelta osin itäisessä Suomessa, joissa jo nyt tuulivoiman rakentaminen on haasteellista samoin suurien asutuskeskusten läheisyydessä. Myös Uusiutuvat ry:n jäsenyritysten nykyisten hankkeiden osalta on nähtävissä niiden karsiutumista isoissa määrin, koska vain osa niistä on maakuntakaavan alaisia. Kahdeksankertainen etäisyys vähentäisi hankkeiden määrää vähintään 64 % selvitettyissä kohteissa.

Jos päädytään kahdeksankertaistamaan etäisyydet niin nykyvoimaloilla se merkitsee jo kahta kilometriä, teknologian kehittymisen myötä jopa kolmea kilometriä. On selvää, ettei tämä tilanne palvele tuotannon kasvattamista eikä tuulivoimaloiden teknologista kehitystä. Tuulivoimaloiden kehitys ei ole vain tehojen kasvattamista korkeuden ja teknologian avulla vaan myös meluhaittojen vähentäminen on yhä merkityksellisempää. Tuulivoimaloiden suunnittelijat ja valmistajat haluavat huolehtia osaltaan markkinoiden kehityksestä huomioiden ympäristön ja ihmisten tarpeet. Etäisyysvaade veisi markkinan väärään suuntaan, kun pahimmillaan pidätyttäisiin vanhemmissa tuottamattomimmissa teknologioissa, jolloin sähkön hintakehityskin lähtisi huonompaan suuntaan kuluttajien kannalta.

Jos etäisyysvaade menisi tällaisenaan käytäntöön, johtaisi se myös kasvavaan sähkönsiirtotarpeeseen, kun tuulivoimalat keskittyisivät yhä pohjoisemmas. Kasvatvat etäisyydet sähkön tuotannon ja kulutuksen välillä lisääisivät siirtoverkon rakennustarpeita sekä siirtohäviöiden kustannuksia, mitkä vaikuttavaisivat kuluttajien sähkökustannuksiin. Tuulivoimatuotannon kasvu keskittyisi myös pienemmälle maantieteelliselle alueelle, jolloin sähköjärjestelmän tasapainotukseen tarvittavien joustoresurssien kustannukset lisääntyisivät. Jo nyt on nähtävissä suuret haasteet sähkönsiirron osalta, kun tuotanto on pohjoisessa ja kulutus etelässä ja tätä ristiriitaa lakiesitys vielä pahentaisi.

EK:n keräämän puhtaan siirtymän investointien dataikkunan mukaan suurin vihreän siirtymän investointien potentiaali on maatuulivoimassa, johon myös muut vihreän siirtymän investoinnit, kuten vety-, kemikaali-, teräs- ja perusteollisuuskin tulevat kasvunsa perustamaan. Jos Suomi haluaa olla Euroopan johtavia energiantuottajia sekä vetytalouden toimijoita ja hallitusohjelman tavoitteena on lisätä uusiutuvan sähkön tuotantoa siihen perustuvine teollisine investointeineen, ei esitetyillä tuulivoiman etäisyysvaateilla ole perusteita. Jos tuulivoimaan ei voi investoida myös eteläisemmissä osin maata, ei synny myöskään sitä hyödyntäviä investointeja. Tämä edelleen johtaa heikkenevään teolliseen kehitykseen, työpaikkojen määrän vähenemiseen, kuntien verotulojen tippumiseen ja elinvoiman rapautumiseen. Suomi tarvitsee puhtaan siirtymän tarjoaman kasvupotentiaalin, eikä sitä synny globaaleilla markkinoilla tiukassa kilpailussa omia olosuhteita rajoittamalla.

Tarkasteltaessa erikseen itäisen Suomen aluekehitystä ja tuulivoiman sekä puhtaan siirtymän mahdollisuuksia voivat edellä mainitut riskitekijät korreloitua ja johtaa entistä haasteellisempaan tulevaisuuteen itärajan läheisyydessä. Itäisen Suomen potentiaali tuulivoimassa on jo nyt ollut vahvasti rajoitettua Puolustusvoimien itärajan valvonnan tarpeiden vuoksi. Tuulivoiman tuottaminen

idässäkin on hyvä keino lisätä alueiden elinvoimaa ja samalla tuottaa merkittäviä määriä uusiutuvaa energiaa EU:n vihreän teollisuuden tarpeisiin. Tuulivoimapotentiali on merkittävä ja tuuliolosuhteet ovat hyvät, kun otetaan huomioon myös se että olosuhteet eri tuulivyöhykkeillä tasapainottavat ja hajauttavat tuotantoa, varmistaen myös huippukysyntäaikojen tuotannon. Ratkaisut itärajan valvontaan on löydettävissä ja tuulivoimainvestointien tuella alueella olisi mahdollisuuksia isoihin investointeihin vetytaloudessa eri muodoissaan sen arvoketjussa. Se tarjoaisi myös alueelle keskittyneelle metsäteollisuudelle uutta lisäarvoa sivuvirtojensa (biogeenisen hiilidioksidin) hyödyntämisestä ja voisi taata paremmin tehdasintegraattien tulevaisuuden näkymät sekä työpaikat. Energiajärjestelmän kehittäminen itäiseen Suomeen houkuttelisi puhtaan siirtymän investointeja tuotannon ja kulutuksen osalta, parantaen alueen turvallisuutta ja elinvoimaa, työllisyyttä, yrittäjyyttä ja kuntien taloutta; koko Suomi hyötyy tästä kansantalouden kasvuloikasta minkä vetytalous voi tarjota.

Esityksemme: Jos ja kun haluamme kasvattaa Suomesta Euroopan johtavan energia- ja vetytalouden, ei investointipotentiaalia saa heikentää lainsäädännöllä, jonka vaikutuksia ei ole riittävästi arvioitu. Olisi toivottavaa, että hallitus pohtii esitystään ja teettää huomattavasti tarkemman ja huolellisemman vaikutusten arvioinnin mahdollisen kiinteän etäisyyden todellisista vaikutuksista tuulivoimahankkeisiin. Samalla olisi syytä selvittää vaikutukset muihin puhtaan siirtymän investointeihin, rakennusalaan ja työllisyyteen.

Paras ratkaisu tuulivoiman etäisyyksien määrittämiseen on kuitenkin voimaloiden vaikutusten arviointi kuten on ollut tähän saakka eikä määrätietäisyys.

Kommentit luvusta 9 Aurinkovoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Lakiesitys on tältä osin uusi tuoden uutena instrumenttina kaavoitukseen aurinkovoimayleiskaavan. Aurinkovoiman voimakkaan kasvun myötä esitys on hyvä ja taannee myönteisen kehityksen jatkossakin. Aurinkovoimalla on yhä tärkeämpi rooli puhtaan energian tuotannossa täydentäen tuulivoiman tuotantoa, koska yleensä tuotantohuiput ajoittuvat eri ajankohtiin. On kuitenkin toivottavaa, ettei uusi laki johtaisi pienempien aurinkovoimahankkeiden kaavoitusmenettelyiden hankaloitumiseen. Aurinkovoimapuistojen rakentamista ohjataan jo suhteellisen tiukasti ja esitetty uusi entistä pienempi kokoraja kaavoitettaville hankkeille voi hidastaa aurinkovoimainvestointeja. Lisäksi se tulee lisäämään kuntien tehtäviä kaavoitusmäärien kasvun myötä. Lakiesitystä voisi korjata jättämällä kokorajan pois ja luottaa vaikutusten arviointiin kuten tähänkin asti.

Kommentit luvusta 10 Ranta-alueita koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 11 Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

-

Kommentit luvusta 12 Asemakaavan ja yleiskaavan laatimisaloite ja asemakaavan ja yleiskaavan laatiminen yhteistyössä

-

Koemmentit luvusta 13 Merialuesuunnittelu

-

Kommentit luvusta 14 Kansallinen kaupunkipuisto

-

Kommentit luvusta 15 Valtion rajat ylittävät ympäristövaikutukset

-

Kommentit luvusta 16 Pakkokeinot ja seuraamukset

-

Kommentit luvusta 17 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto koskevat säännökset

-

Kommentit luvusta 18 Muutoksenhaku

-

Kommentit luvusta 19 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto ja voimaantuloa koskevat säännökset

-

Kommentit luvusta 20 Erinäiset säännökset

-

Kommentit luvusta 21 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

-

Kommentit alueidenkäyttölain muuttamisesta (liitelaki, nimike muuttuu laiksi kaavojen toteuttamislainsiksi)

-

Kommentit rakentamislain muuttamisesta

-

Luonnos uudeksi alueidenkäyttöasetukseksi viimeistellään ja siitä pyydetään lausunnot syksyllä 2025. Jos haluatte jo nyt antaa siitä kommentteja niin voitte tehdä sen tässä.

-

Holtari Jami
Suomen Vetylaakso ry